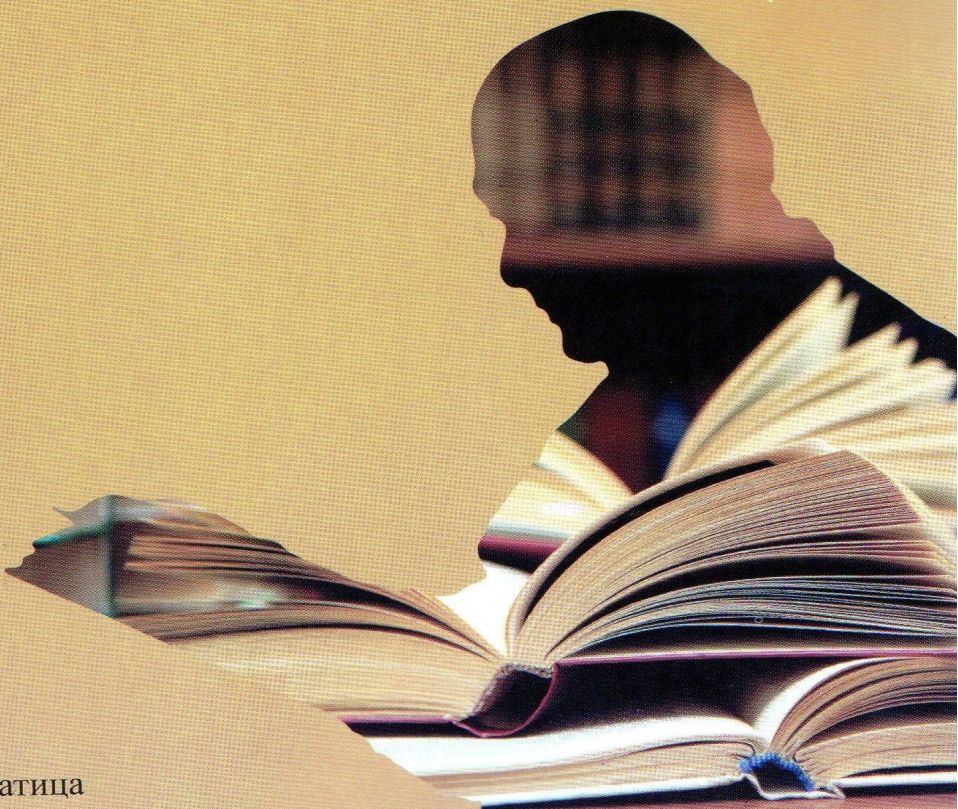

Радован П. Цветковски

КНИЖЕВНИ
СТУДИИ И ПОСТАВКИ

матича

Радован П. Цветковски

КНИЖЕВНИ СТУДИИ

И ПОСТАВКИ

СТУДИЈА, ЕСЕЈ, КРИТИКА

Радован П. Цветковски
КНИЖЕВНИ СТУДИИ И ПОСТАВКИ

Издавач
МАТИЦА МАКЕДОНСКА
Скопје, 2015

Главен уредник
Раде Силјан

Рецензенти
проф. д-р Ранко Младеноски
проф. д-р Валентина Гулевска

Дизајн на корица
Миле Атанасоски

**РАДОВАН
П. ЦВЕТКОВСКИ**

**КНИЖЕВНИ СТУДИИ
И ПОСТАВКИ**

КРИТИЧКИ ЗАПИСИ
ПО ИЗБОР

Матица македонска

Скопје, 2015

ПОГОВОР

СЕОПФАТНИ КНИЖЕВНИ И НАУЧНИ ИНТЕРПРЕТАЦИИ

Критичкиот интерес на Радован П. Цветковски во неговата најнова книга со наслов „Книжевни студии и поставки“ е мошне разновиден и широк и од жанровски и од тематски аспект. Во бројните текстови од коишто е составен овој труд авторот нуди свои видувања за дела од разни уметнички видови, но и од научни области како што се поезија, роман, расказ, новела, драма, хумореска, анегдота, афоризам, карикатура, сликарство, теорија на литература, дијалектологија, лексикографија, дијахрониски аспекти на битолската култура во најопшта смисла на зборот, издаваштво и така натаму. Точно е тоа дека во книгава доминираат анализи и интерпретации за дела од битолски автори и за битолски теми, но Цветковски не се ограничува само на локалното или регионалното, а потврда за тоа се неговите трудови за велешки, охридски и скопски автори, но и за општи македонски теми. Го потенцираме ова затоа што авторот на оваа книга многу често во своите текстови зборува за културните интеракции на релациите локално – регионално, локално – национално, регионално – национално, локално – универзално, национално – универзално и слично. И токму од тој аспект, односно низ таа призма се носат судовите за вредностите на делата што се предмет на расправа во оваа книга.

Еден мошне завиден број книги и повеќе автори се ставени под лупата на критичарското око на Радован П. Цветковски во „Книжевни студии и поставки“. Да споменеме неколку од нив: коавторската книга „Поетски дијалог“ на Милица Димитријовска–Радевска и Весна Мундишевска–Велјановска, поетската книга „Битола, љубов моја“ од Панде Манојлов, поезијата со наслов „Вие“ на Видоје Видичевски, романот „Соседовата кокошка“ на Никола Кочовски, романот (расказите?!) „Татко и отец“ на Трајче Кацаров, романот „Над тагата“ на Добре Тодоровски, романот (или подолгата новела како што расудува Цветковски) со наслов „Ќе го тужев господ“ на Ванде Ганчевски, романот „Премин во маглата“ на Мишо Јузмески, дијалектолошкиот труд „Битолскиот градски говор со посебен осврт на лексиката“ на Кирил Трајковски, карикатурите, афоризмите и хумореските на Панде Петровски и многу други. Покрај описот и оценката за значењето на делата од авторите за кои овде се зборува, низ текстовите на Цветковски провејува и една нишка на полемичност во однос на бројни прашања поврзани со литературата и со културата воопшто за кои авторот на книгава сметал дека се дискутабилни или, ако сакате, проблематични. Понекаде се полемизира, односно се искажува несогласување дури и со некои изнесени ставови на самите автори за нивните дела, а за кои зборува Цветковски во оваа негова најнова книга. Но, да погледнеме конкретно неколку текстови од книгава за да можеме да го илустрираме веќе кажаното и за да ги маркираме базните аналитички начела и принципи на Цветковски при интерпретацијата на делата и прашањата за кои пројавил интерес последниве неколку години.

Да се сосредоточиме, на пример, на текстот „Битола во песните на поетот Панде Манојлов и отсјајот нивни во светот“ каде што главниот предмет на елаборација е поетската збирка „Битола, љубов моја“. Овде, како и во другите слични текстови од оваа книга, Цветковски не влегува веднаш, односно директно во наведената стихозбирка туку најпрво го запознава читателот со сета книжевна продукција на авторот за кој пишува и со основните биографски податоци за него па дури потоа се зафаќа со една сериозна, како што самиот често нагласува, „разглопка“ на стиховите што се предмет на анализа. Цветковски го практикува таквиот приод кон валоризирањето на одредена поетска книга затоа што е сосема свесен за фактот дека една збирка, па дури и една единствена песна, најдобро може да се интерпретира во контекст на целината, на сето стихотворно дело на поетот. Ако е тоа навистина така, а бездруго е така, тогаш не треба ниту да зачудува ниту да изненадува тоа што во споменатиот труд Цветковски прво ги анализира претходните збирки (почнувајќи од првата) на Манојлов, а дури потоа преминува на интерпретација на песните од збирката „Битола, љубов моја“. Истиот тој принцип е применет и во текстот со наслов „На песната со песна или барање засолниште во манастирот во себеси“ каде што, исто така, се разгледува најпрво сето творештво на двете коавторки Милица Димитријовска–Радевска и Весна Мундишевска–Велјановска („На некој начин збирката нè врати назад да исчитаме од овие автори и од она што претходело на оваа поетска збирка. Целта беше навреме да се пронајде клучот од вратата за влез во оваа поезија“ – дециден е Цветковски) и потоа книжевно-критичката енергија се концентрира врз

новата коавторска збирка „Поетски дијалог“ за да се погледне таа во контекстот на сиот стихотворен багаж на двете поетеси при што многу често се повикува на помош компаративниот метод на интерпретација на поезијата. А потенциравме веќе дека таквиот приод може да се забележи безмалку во сите текстови од оваа книга.

Мошне се интересни и, секако, го задржуваат вниманието на читателот оние сегменти од текстовите во кои авторот внесува еден реторско-полемичен тон за бројни дискутабилни прашања. На пример, во спомениот текст со наслов „Битола во песните на поетот Панде Манојлов и отсјајот нивни во светот“ Цветковски го актуелизира она поодамнешно прашање за ангажираноста на поезијата, па и воопшто на литературата и уште поопшто на сета уметност, при што, се разбира, го нуди и својот став во врска со тоа: „Овде го поставуваме прашањето: Има ли неангажиран поет и неангажирана поезија? Нема. Таква ангажираност постои дури и во пејзажната песна. Така е тоа и со овој поет. Тој држи линија преку сопствениот поетски збор и сопствената мисла со што се задоволува барањето на времето“. Би го потенцирале овде и прашањето за полисемичноста на книжевното дело што Цветковски мошне умешно го елаборира во својот текст за романот (или расказите) „Татко и отец“ од Трајче Кацаров: „Според содржината на делото во поставката авторот и критичарот никогаш не делат исто мислење. Авторовото е само негово до објавата на делото. По излегувањето од печат, е на читателот. Колку читатели толку мислења. А книгата станува сопственост на оној што ќе ја исчита. Тоа се смета за релевантно и потребно во литературата, ако се постапува од ракурсот на почитта и на уметничката

стојност. Ние за романот изнесуваме наше мислење, наше видување, кое може да не се поистоветува со авторовото, и не само со неговото“. Па тука е и она прашање за односот меѓу локалното и универзалното (или универзализацијата на локалното, регионалното и националното) во смисла на теми и мотиви во литературата за што авторот на оваа книга пишува на долго и на широко имајќи го предвид значењето на поставениот проблем не само за литературата, ами и за сета уметност. А Цветковски не го заборава ни суштинското прашање за тоа кој кого чита и дали некој воопшто чита во оваа денешна динамична ера на информатичка технологија: „И уште нешто. Ќе најдеш и кај оние погоре, кои исто така не се читаат меѓу себе, или и кај оние подолу професори – писатели, како и од оние од чии дела се читаат само првите педесетина страници и се оставаат на рафтот од библиотеката за да 'дозреат'. Ама прашањето е кој, книгите или писателите? Па тогаш дали се чита? Не се чита. Првин писателот од писателот не чита. Да не прашуваме за писателот во внатрешноста. Тоа се други приказни. Тие се сосема заборавени од сите. Значи ли тоа дека некои се пред времето, а други зад времето? Којзнае...!“ И во врска со последното прашање во овој изделен цитат („писателот во внатрешноста“) Радован П. Цветковски често знае да биде и остар, но и сосема јасен, конкретен како, на пример, во својот текст со наслов „Роднокрајната идеја на писателот во равенство со универзалното“ каде што децидно нагласува: „Оваа година тројца или четворица бараа прием во писателската асоцијација. Не беше примен ниту еден, а претседател на таа Комисија ти бил Иван Чаповски. Зошто тој толку неправично се поставил спрема Битола? Во врска со тоа можеби треба

и порадикално истапување. Затоа, според нас, Битолскиот книжевен круг, по можност, требало и треба да застане зад своите придружни членови“. Сосема е очигледно дека Цветковски во оваа книга мошне смело говори за бројни проблемски прашања за кои тој има цврсти и јасни ставови, независно од тоа дали некој ќе се согласи или нема да се согласи со него.

Во своите анализи, пак, на книжевните текстови Радован П. Цветковски не се задржува само на тематско-мотивските особености, туку ги разгледува литературните дела од бројни структурни аспекти. Во поезијата на коавторките на збирката „Поетски дијалог“, Милица Димитријовска–Радевска и Весна Мундишевска–Велјановска, авторот ги лоцира најпрво мотивите (љубов, разочараност, тага, болка итн.), ги открива метафоричните наслаги во стиховите, но наоѓа и една симбиоза меѓу сите песни во поетската книга. За стихозбирката „Битола, љубов моја“ на Панде Манојлов ќе рече дека „содржи пет поетски линии, како што веќе рековме и за други поетски збирки: патриотското и македонството, интимното (љубовта и болката), сонот, социјалата и времето и просторот како категории на случувања“. Многу често Цветковски маркира и траги од фолклорот, односно од традицијата и во поезијата, но и во романите и расказите имајќи ја на ум интертекстуалноста (цитатноста) во литературните текстови. Во поетската збирка со наслов „Вие“ од Видое Видичевски авторот на „Книжевни студии и поставки“ го забележува присуството на наративни сегменти: „Видичевски е автор што го опчекорил времето од не знам каде во минатото до ова време во кое сега живееме. Тогаш зошто треба да се чудиме на темите и мотивите на оваа поезија во која има и троа од

наративното. Таму каде што било потребно, каде што мотивот тоа го барал“. Од друга страна, критичарскиот усет на Цветковски ќе пронајде и една хибридна монодрамска форма на нарација во романот „Премин во маглата“ на Мишо Јузмески, но ќе ја нотира и онаа суштинска и мошне значајна наратолошка дистинкција *нарајтор (раскажувач) – нарајтер (слушаител)* во истиот роман: „Ако веќе еднаш рековме дека овој текст прифаќа и романескна, но повеќе и монодрамска форма, на што упатуваат почетокот и крајот на ова дело, и дека авторот раскажува пред публика од само едно лице, од една, и според воведените ликови (продавачите на дрога и тревки, па Том и Џими и др.), од друга страна, тоа зборува истовремено и за едно префинето чувство за односот меѓу ликовите, за нивните меѓусебни контакти, особено кога е во прашање нивното влегување и излегување од одредени ситуации, сфатени како книжевни“.

Од мноштвото текстови, теми, идеи, тези, критички судови и многу друго што може да се најде во најновата книга на Цветковски, би го издвоиле и текстот со наслов „Опсервации и инвенции низ аголот на карикатурата, афоризмот и хумореската во делата на П. Петровски“. И во овој свој труд, како и во многу други во книгава, авторот нуди една панорамска слика за историјатот на ликовните асоцијации во Битола за да стигне до елаборацијата на дејноста на Панде Петровски како афористичар, хуморист, карикатурист, ликовен уметник и педагог. Цветковски овде храбро се нафатил да го погледне творештвото на Петровски од еден мултимедијален аспект (карикатура, сликарство, афоризам, хумореска), односно повторно како начело и принцип на анализа да се оценува целината, а не само

одделни нејзини сегменти. Дотолку повеќе што во таа анализа на творештвото на Панде Петровски како целина се истражуваат интерференциите (префаќањата, како што вели Цветковски) меѓу разните области во кои тој твори како, на пример, карикатурата и афоризмот, афоризмот и хумореската, карикатурата и хумореската, па дури и се наоѓаат врски меѓу пејзажната поезија и пејзажното сликарство (на пример пејзажната поезија на Цветковски и пејзажното сликарство на Петровски). Но, авторот на оваа книга најпрво ги дефинира (определува) поимите за карикатура, афоризам и хумореска повикувајќи се притоа и на некои авторитети од традицијата како што е, на пример, Бошко Смаќоски кој вели дека карикатурата е „фаволска работа“ и дека „повеќе луѓе има во карикатурите, а повеќе карикатури меѓу луѓето“. Па дури потоа, откако ќе „расчисти“ со теоријата, преминува на конкретно интерпретирање на карикатурите, афоризмите и хуморските на Петровски. Заедничкото за овие три медиуми (карикатура, афоризам, хумореска) како канал преку кој авторот комуницира со реципиентите е тоа што тие ги жигосуваат негативните појави и во општеството, но и кај индивидуата. Кон сето ова, се разбира, се приложени и по неколку примери, а ние овде како најпикантериски би издвоиле неколку мошне успешни афоризми на Петровски: „Господа политичари, ебавајте се меѓу себе, народот е веќе труден“; „За храброста наша гаќите ќе кажат“; „Нема чисти сметки, кај што има сплетки“; „И меѓу луѓето има потковани и насамарени“ итн.

Меѓутоа, како што веќе и нагласивме погоре, во оваа книга Цветковски разгледува не само уметнички туку и научни дела. Нека ни послужи како илустрација

текстот со наслов „Дијалектолошки труд за битолскиот градски говор и неговата лексика“ во кој е извршена една екстензивна елаборација на лингвистичкото дело на д-р Кирил Трајковски составено од два дела (или од две книги) и тоа „Битолскиот градски говор со посебен осврт на лексиката“ и „Да не забораваме кои сме“. Инаку, воопшто не изненадува покажаниот особен интерес на Радован П. Цветковски за овој дијалектолошки труд на Трајковски затоа што и самиот тој е автор на една „Студија за демирхисарскиот говор“ (2006) како и коавтор на „Речник на демирхисарскиот говор“ (2008) заедно со Божо Стефановски. Цветковски укажува на огромното значење на овој труд на Трајковски, како и на сличните дијалектолошки истражувања, затоа што со нив се спасува богатството на македонскиот јазик, се чуваат од забот на времето македонските дијалекти коишто со текот на времето се видоизменуваат, а некои од нив, за жал, и исчезнуваат. Тоа е огромна загуба зашто, како што потенцира и Цветковски, лексиката на македонските говори и натаму може и треба да ја има функцијата на збогатување на зборовниот фонд на македонскиот стандарден јазик. Токму во таа смисла и се зборува за огромната важност на дијалектолошкиот труд на д-р Кирил Трајковски во кој, меѓу другото, се објавува и речник на битолскиот говор со околу четири илјади зборови. Затоа и Цветковски изделува повеќе простор за овој труд во својата најнова книга каде што детално се опишани сите сегменти во книгата на Трајковски – од фонетиката и фонологијата па сè до синтаксата.

Многубројни и обемни се текстовите на Радован П. Цветковски што ја сочинуваат оваа негова најнова книга па токму затоа амбицијата на овој наш осврт ниту

е ниту, пак, може да биде сите тие да се разгледаат детално. Но, во една општа смисла сосема слободно може да се рече дека „Критички студии и поставки“ претставува мошне солиден придонес во проучувањето и расветлувањето, пред сè, на битолската, но и во еден поширок контекст на македонската културна историја. Ваквиот наш став го поткрепуваме со сериозниот и, што е уште позначајно, сеопфатниот пристап на Цветковски во истражувањето и елаборацијата на темите што тука се обработуваат. Презентирањето на сето творештво на авторите за кои пишува по повод едно нивно дело најдобро покажува дека на Радован П. Цветковски му се туѓи какви било импровизации. Дотолку повеќе што Цветковски како искусен критичар и истражувач на уметничката литература, на фолклорот и на македонските дијалекти не застанал само на некаков штур опис за авторите и за нивните дела туку оди неколку чекори потаму – прашува, се прашува, полемизира, дискутира, сугерира, додава, одзема, конструира, деконструира – и сето тоа ја покажува неговата креативност и уникатност во анализирањето и валоризирањето на уметничките и на научните (лингвистичките) дела. И токму затоа повеќе од јасно е дека содржината на ова дело на Радован П. Цветковски го очекува сосема заслуженото внимание на научната и на пошироката јавност, заслуженото внимание на читателот.

Ранко Младеноски

СОДРЖИНА

КРИТИЧКИ ЗАПИСИ ПО ИЗБОР

На песната со песна или барање засолниште пред портите на манастирот во себеси Милица Димитријовска-Радевска, Весна Мундишевска- Велјановска: „Поетски дијалог“	7
Битола во песните на поетот Панде Манојлов или и отсјајот нивни во светот Панде Манојлов: „Битола, љубов моја“	39
Поезија во оригинална поставка со авторовата мисла Видоџ Видичевски: „Виџ“	98
Луѓе без патрија Никола Кочовски: „Соседовата кокошка“	109
Ликот на едно време и во него таткото и синот Трајче Кацаров: „Татко и отец“	132
Настани, воини, судбини... Добре Тодоровски: „Над тагата“	170
Недосонетиот сон и сè во сонот Ванде Ганчевски: „Ќе го тужев Господ“	176
Постојана поетска потрага по социјалното и патриотското Павлина Климакар-Меанџиева: „Обид за портрет“	185
Поезија свртена кон минатото Димо Н. Димчев: „Бијат камбаните“	194

Приказната на неидентификуваниот Мишо Јузмески: „Премин во маглата“	201
--	-----

ПОСТАВКИ

Роднокрајната идеја на писателот во равенство со универзалното	211
---	-----

Регионалното (роднокрајното, локалното) во литературата во поставка со универзалното	231
---	-----

Битолски писатели од Македонија Ленче Андоновска, Науме Ѓоргиевски, Благој Николов, Гордана Пешевска, Анета Стефановска, Светлана Талевска: „Значајни личности за Битола писатели“	252
---	-----

Битолските автори во континуитетот на книжевна Битола Ленче Андоновска, Гордана Пешевска: „Книжевен зборник на битолски писатели“	263
--	-----

Кон летописот на македонската книжевна традиција и континуитет Васил Тоциновски: „Тајни и трајни пораки“	271
--	-----

ПОСЕБНО, ЧЕТВОРИЦА АВТОРИ

Дијалектолошки труд за битолскиот градски говор и неговата лексика Д-р Кирил Трајковски: „Битолскиот градски говор со посебен осврт на лексиката“ и „Да не забораваме кои сме“	281
---	-----

Трајни национални пораки Васил Тоциновски: „Гемициски пораки“	291
--	-----

Човекот изгубен сам во себе	
Зоран Пејковски: „Сон“ (Трагедија во 24 сцени)	297
Опсервации и инвенции низ аголот на карикатурата, афоризмот и хумореската во делата на П. Петровски	312
БИО-БИБЛИОГРАФИЈА	369
ПОГОВОР	
Ранко Младеноски: „Сеопфатни книжевни и научни интерпретации“	383

Издавач
МАТИЦА МАКЕДОНСКА
Бул. „Св. Климент Охридски“ бр. 23 Скопје
Тел./факс: 02 / 3221 138
тел.. 02 / 3230 358, 02 / 3224 265
E-mail: contact@matica.com.mk

*

Радован П. Цветковски
КНИЖЕВНИ СТУДИИ
И ПОСТАВКИ

*

Коректура
Милица Димитријовска-Радевска

*

Компјутерска обработка
Весна Мундишевска-Велјановска

*

Печати
„КС-Графика“ – Битола

*

Тираж
200 примероци

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски"
Скопје

821.163.3-95.09 Цветковски, Радован П.
821.163.3-4.09 Цветковски, Радован П.
821.163.3.09
821.163.3-4

ЦВЕТКОВСКИ, Радован П.

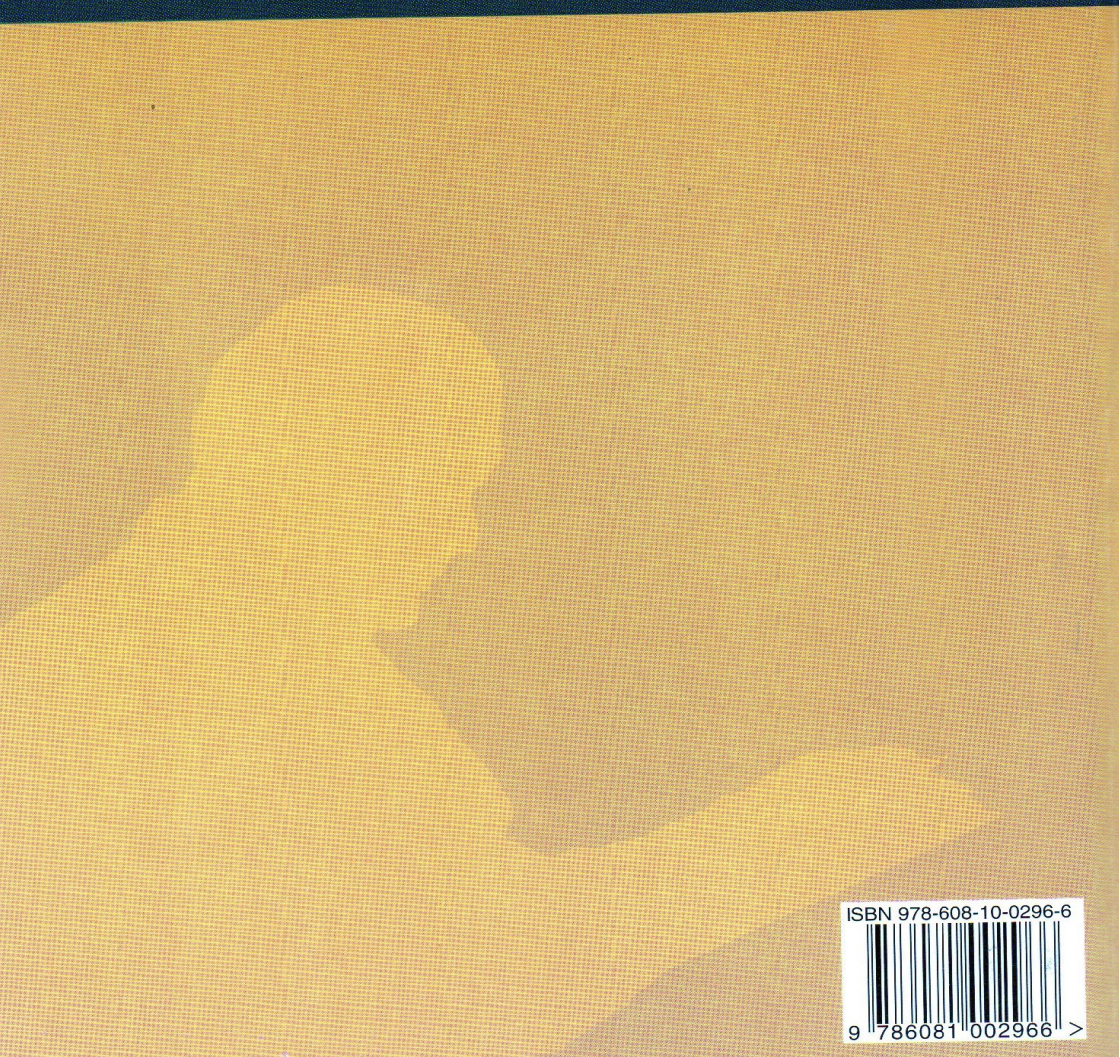
Книжевни студии и поставки / Радован П. Цветковски. - Скопје
Матица македонска, 2015. 395 стр. , 21 см

Фусноти кон текстот. Биобиблиографија: стр. 369-382. Сеопфатни
книжевни и научни интерпретации / Ранко Младеноски: стр. 383-392

ISBN 978-608-10-0296-6

а) Цветковски, Радован П. (1931-) "Книжевни студии и поставки"
Критики и толкувања б) Македонска книжевност - Критики и толкувања
COBISS.MK-ID 97914634

ISBN 978-608-10-0296-6

9 786081 002966 >